

Gemeinschaft Evangelischer Kirchen in Europa (GEKE)
Community of Protestant Churches in Europe (CPCE)
Communion d'Eglises Protestantes en Europe (CEPE)

Armulauaõpetusest ja -praktikast

**Leuenbergi kirikuosaduse
4. täiskogu nõupidamise tulemus,
Viin-Lainz, 9. mai 1994**

Täiskogu otsus 4. maist 1994:

Täiskogu võtab Leuenbergi kirikuosaduse nõupidamise tulemuse „Armulauaõpetusest ja -praktikast“ 9. mai 1994. a kujus omaks ning palub Leuenbergi kirikuosaduse kirikutelt õpetuskõneluse tulemuse vastuvõtmist.

Sisukord

Saateks eestikeelsele väljaandele	2
[Eessõna]	4
Esimene osa: Armulauaõpetusest	6
I. Armulaua seadmine ja alus	6
II. Armulaua tähendus	7
A. Armulaua töötusest ja annist	7
B. Armulaua vastuvõtmisest	8
C. Armulauale kutsumisest	9
Teine osa: Praktika küsimused	10
I. Põhiküsimused	10
II. Liturgia põhielemendid	12
III. Kujundusvormid – koguduse osalus	13
Lõppmärkus	13
Lõuna-Euroopa regionaalrühma liikmed ajavahemikus 1988–1990	14
<i>Eestikeelse esmailmumise andmed</i>	15
<i>Evangeelsete Kirikute Osaduse Euroopas lühitutvustus</i>	15

Saateks eestikeelsele väljaandele

Leuenbergi kirikuosaduses – tänase nimega Evangeelsete Kirikute Osadus Euroopas (EKOE) – toimus õpetuskõnelus armulauaõpetuse ja -praktika üle 1980. aastate lõpul ja 1990ndate algul. Viinis toimunud kirikuosaduse 4. täiskogul 1994. aastal vastu võetud dokumendi lõppkuju tekkelugu ja eesmärki tutvustab dokumendi enda sissejuhatav osa (eessõna). Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku delegaadiks oli Viini täiskogul õp assessor Jaan Kiivit, kes valiti toona ühtlasi selle kirikuosaduse kaaspresidentiks.

Õpetuskõnelused on olnud algusest peale EKOE elu üheks põhiliseks elemendiks. Liikmeskirikute ühine, pidevalt jätkuv arutelu teoloogiliste põhiküsimuste üle on vältimatu osa sellest, mida tähendab elada kirikuosaduses – sellest, mida tähendab elada üksteist vastastikku täielikult kirikutena tunnustavate kirikute osadusena.

Armulaua kui kristliku elu keskse sündmuse teema kujunes reformatsiooniajal üheks tõsiseks komistuskiviks ja oluliseks ajendiks, mis viis luterlike ja reformeeritud kirikute vahel sajandeid

välendanud lõheni. [Leuenbergi konkordias](#) armulaua kohta ühiselt üteldu (vt dokumendi sissejuhatav osa), tuginedes eelnevalt aastakümneid välendanud teoloogilistele kõnelustele, aitas otsustavalt kaasa vastandumise ületamisele, luterlike ja reformeeritud kirikute äratundmisele, et ühiselt ollakse osa Jeesuse Kristuse kirikust. Samas oli konkordias armulaua kohta sõnastatu loomulikult napp ning võimaldas ja vajab jätkuvat edasist lähemat avamist. Selle näiteks ongi dokument „Armulaauaõpetusest ja -praktikast“.

1980. aastatel tegeles Euroopa evangeelsete kirikute osadus ka põhjalikumalt küsimustega, mis puudutasid ristimist, ametit ja ordinatsiooni. Viinis toimunud täiskogul võeti ühtlasi vastu õpetuskõneluse tulemus teemal „Ristimise õpetusest ja praktikast“. Ametiga seotud arutelud olid teemaks nii Driebergenis 1981. aastal toimunud 2. täiskogul kui Strasbourg'is 1987. aastal toimunud 3. täiskogul. Toonased tekstid on leitavad „Leuenbergi tekstide“ 2. köitest (1995), mis on kirikuosaduse väljaannete ametlik kakskeelne (saksa- ja ingliskeelne) sari.

Nimetatud kõnelustel oli oluline roll 1980ndate lõpul ja 1990ndate alguses toimunud õpetuskõneluse jaoks, mis käsitles hõlmavamalt kirikumõistmist ning mille tulemus – samuti vastu võetud Viini täiskogul aastal 1994 – on ilmselt tänaseni Leuenbergi konkordia kõrval selle kirikuosaduse kõige kaalukam, mõjukam ja tuntum dokument. Hiljuti ilmus see ka eesti keeles ([„Jeesuse Kristuse kirik. Reformatoorne panus oikumeenilisse dialoogi kiriku ühtsusest“](#), Kirik & Teoloogia 233–234, 27.05–03.06.2016). Samuti on ilmunud eesti keeles 2012. aastal Firenzes toimunud 7. täiskogul vastu võetud õpetuskõneluse tulemus, mis käsitles uuesti ja põhjalikumalt ametiga seotud küsimusi ([„Amet – ordinatsioon – episkope“](#), Kirik & Teoloogia 142–144, 29.08, 05.09, 12.09.2014).

Dokument „Armulaauaõpetuses ja -praktikast“ on Euroopa evangeelsete kirikute osaduse seni kõige põhjalikum käsitus armulaua teemal. Mainimist väärib, et alates 2012. aastast on EKOE kontekstis toimunud üksainus kõige kaalukama – õpetuskõneluse – staatusega teoloogilise töö protsess, mille teemaks on kirikuosadus ning mille tulemust arutatakse ja mille üle otsustatakse 2018. aasta sügisel Baselis toimuval EKOE 8. täiskogul.

Dokumendi „Armulaauaõpetusest ja -praktikast“ on tõlkinud Thomas-Andreas Pöder saksakeelsest algtekstist „Zur Lehre und Praxis des Abendmahl“ (1994), mis on ilmunud väljaandes: *Sakramente, Amt, Ordination / Sacraments, Ministry, Ordination*, Leuenberger Texte, Heft 2, Im Auftrag des Executivausschusses für die Leuenberger Kirchengemeinschaft herausgegeben von Wilhelm Hüffmeier / On behalf of the Executive Committee for the Leuenberg Church Fellowship, Verlag Otto Lembeck: Frankfurt am Main, 1995, 47–65. Tõlge ilmub koostöös Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku välissuhete komisjoniga.

Thomas-Andreas Pöder
EKOE nõukogu liige

[Eessõna]

Leuenbergi konkordias (LK) kirjeldavad osalevad kirikud ühist arusaamist kuulutusest, ristimisest ja armulauast järgmiste sõnadega:

„Evangeeliumi tunnistatakse meile põhjanevalt apostlite ja prohvetite sõna kaudu Vana ja Uue Testamendi pühades kirjades. Kiriku ülesandeks on seda evangeeliumi edasi anda jutluse suulise sõna, üksikisikutele suunatud töötuse ning ristimise ja armulaua kaudu. Kuulutuses, ristimises ja armulauas on Jeesus Kristus Püha Vaimu kaudu kohalolev. Nii saab inimesele osaks õigeksmõist Kristuses ning nii kogub Issand oma kogudust. Ta tegutseb seejuures mitmesuguste ametite ja teenimisviiside ning oma koguduse kõigi liikmete tunnistuse kaudu.” (LK 13)

„Armulauas kingib ülestõusnud Jeesus Kristus end oma kõigi eest ära antud ihus ja veres oma töötusesõna kaudu leiva ja veiniga. Seeläbi annab ta meile patud andeks ning vabastab meid uuele, usust lähtuvale elule. Ta laseb meil uuesti kogeda, et oleme tema ihu liikmed. Ta annab meile jõudu inimeste teenimiseks.

Armulauda pühitsedes me kuulutame Kristuse surma, mille kaudu Jumal on maailma enesega lepitanud. Me tunnistame ülestõusnud Issanda kohalolu meie keskel. Rõõmustades selle üle, et Issand on tulnud meie juurde, ootame tema tulemist kirkuses.“ (LK 15, 16)

Pidades silmas luterlike ja reformeeritud kirikute traditsioonilisi erinevusi armulauaõpetuses andsid kirikud teada:

„Armulauas kingib ülestõusnud Jeesus Kristus end oma kõigi eest ära antud ihus ja veres oma töötusesõna kaudu leiva ja veiniga. Nii annab ta ennast tingimusteta kõigile, kes võtavad vastu leiba ja veini; usk võtab söömaaja vastu päästeks, uskmatust kohtuks.

Osadust Jeesuse Kristusega tema ihus ja veres ei saa me lahutada söömise ja joomise toimingust. Huvi Kristuse kohalolu viisi vastu armulauas, mis ei arvesta selle toiminguga, võib põhjustada armulaua tähenduse ähmastumise.

Kui kirikute vahel valitseb selles osas üksmeel, ei puuduta reformatsiooniaja usutunnistuste taunimised nende kirikute õpetuse praegust kuju.“ (LK 18–20)

Vastavalt Leuenbergi konkordias võetud kohustusele „jätka[t]a ... õpetuskõnelusi“ (LK 37), selleks et ühist arusaamist evangeeliumist süvendada ja üha aktualiseerida, tegeles Lõuna-Euroopa regionaalrühm armulauaõpetuse ja -praktika küsimustega. Teema- ja ülesandepüstitus valiti neljal põhjusel:

1. Uuemad eksegeetilised arusaamad ja nii kahe- kui mitmepoolsed oikumeenilised kõnelused (vrd „Issanda söömaag“¹, lähendavad avaldused „Ristimise, armulaua ja ameti“ kohta²) on viinud

¹ Roomakatoliku ja evangeelse-luterliku ühiskomisjoni armulauda käsitlev dokument aastast 1978. – *Tlk.*

² Kirikute Maailmanõukogu usu ja kirikukorra komisjoni dokument aastast 1982 (vt ee kogumikus *Documenta Oecumenica* lk 46–85). – *Tlk.*

armulauamõistmise süvenemise ja rikastumiseni. Armulaua erilaadi mõõtmeid (nt oikumeenilist, diakoonilist, sotsiaaleetilist ja misjonaarset mõõdet) on uuesti läbimõeldud ja lahti mõtestatud. Neid teoloogiliste diskussioonide käigus omandatud arusaamu peaks kriitiliselt vastu võtma ja ühenduses ühise evangeelse armulauamõistmisega viljakaks muutma.

2. Armulauapraktikas on kirikutes toimunud erineval viisil muudatused. Need puudutavad armulauapühitsemise ja armulaual osalemise kasvavat sagedust, armulauda pühapäevasel jumalateenistusel, armulauapühitsemise uusi vorme. Armulauamõistmisel on omandanud uut kaalu sellised tahud nagu armulaud osaduse nähtava märgina, armulaud eshatoloogilise rõõmu ja lootuse söömaajana. See ajendab küsima, kuidas suhestuvad uued rõhuasetused armulauamõistmisel traditsiooniliselt domineerinud tahkudega (nt armulaud kui pattude andeksandmise kinnitus³, armulaua seotus pihiga). See ajendab ka küsima armulauapühitsemise kohase kuju, selle võimaliku mitmekesisuse ja tarviliku ühtsuse kohta.

3. Erinevates ühiskondlikes kontekstides kerkivad oikumeenilises kokkupuutes ning elukonteksti muutumise ja sekulariseerumise käigus üles uued küsimused või siis tõstatuvad uuesti vanad – näiteks armulauale pääsu küsimus (teiste kirikute liikmete kutsumine armulauale, armulaud lastega, armulaud ja ristimine). See ajendab küsima, millises seoses on armulaud ja kirikuliikmelisus, armulaud ja [usu]tunnistus, armulaua misjonaarne tahk ning olukorrahane ja evangeeliumile vastav praktika.

4. Erilisel moel sai regionaalrühmas – luterlikke ja reformeeritud erinevusi kaugelt ületavalt – nähtavaks, kuidas armulauaõpetust ja -praktikat tingivad kaasa kirikute ja nende vagaduspraktika erinevad kuju(nemise)d [*Prägungen*] ning erinevad väljakutsed, mis on seotud mitmesuguste olukordade ja ühiskondlike tingimustega. Seetõttu paistis just selles regionaalrühmas armulauaõpetuse ja -praktika küsimustega tegelemine oluline ja rikastav.

Käesolev nõupidamise tulemus ei saa ega taha olla armulauaõpetuse ja -praktika küsimuste hõlmav käsitlus. Pigem on taotluseks praeguse olukorra jaoks esitada mõned põhiseisukohad armulauamõistmise osas ning teha ettepanek ühiseks lähenemiseks eesisevatele praktikaküsimustele. Uutele küsimustele avatult ja olemasolevate vagaduspraktikatega arvestades tuleb teha nähtavaks nii mitmekesisus armulauamõistmises ja -kujundamises kui rõhutada seda ühist, mis on antud ja ülesandeks seatud meile kõigile.

Nõupidamise tulemus kujunes mitmeaastase protsessi käigus. Lõuna-Euroopa regionaalrühm kohtus Budapestis (1989) ja Gallneukirchenis Austrias (1988 ja 1990) kolm korda, et pidada õpetuskõnelusi teemal „Armulauaõpetuse, armulauapraktika ja armulauaosaduse suhe“. Nende õpetuskõneluste raames tutvustas iga osalev kirik oma armulauapraktikat ning aktuaalseid arenguid ja küsimusi. Arutleti armulauaõpetuse ja -praktika ühisosade ja erisuguste rõhuasetuste üle erinevates kirikutes ja ühiskondlikes olukordades – neid vaadeldi traditsiooni ja kaasaja teoloogiliste põhiarusaamade, iseäranis uute eksegeetiliste arusaamade ning kahe- ja

³ Algttekstis „Zuspruch der Vergebung der Sünden“, mis sõna-sõnalt tähendab 'pattude andeksandmise kinnitus' (e väega kuulutus, töötus). Väljendis „Zuspruch“ sisaldub evangeelses armulauakäsituses kandev arusaam, et Jumala sõna loob tegelikkust – annab, mida ütleb. Armulauas kuulutatakse igale armulauast osasaajale osasaamist armust. – *Tlk.*

mitmepoolsete oikumeeniliste kõneluste tulemuste valguses. Seejuures oli oluline, viljakas ja julgustav, et õpetuskõnelusi raamistas osalejate kogunemine armulauaosadusse.

Saksakeelsest terminoloogiast: käesolevas tekstis, nii nagu ka Leuenbergi konkordias, kasutatakse sõna „õhtusöömaaeg“ (*Abendmahl*). See mõiste on protestantlikes kirikutes levinud. See viitab Jeesuse viimasele söömaajale oma jüngritega, armulaua tähtsaimale juurele. Kindlasti on selle tähistusega seotud oht seda historiseerivalt vääriti mõista või et see on tänaste inimeste jaoks väheütlelev. Seetõttu peaks saama selgeks, et õhtusöömaaaja puhul on tegemist meie Issanda Jeesuse Kristusega. Tema on läte ja kese. Seda soovib tuua keelde tähistus „Issanda söömaaeg“ (1Kor 11:20). Mõiste „euharistia“ (= tänuütlemine; 1Kor 11:23) osutab sellele, et Jumala pöördumisele meie poole on meie esimene vastus tänu. Seetõttu on abiks, kui kogudustele tutvustatakse neid teisi keelekasutusi ja selgitatakse nende tähendust.

Samuti on õpetlik teadvustada keelepruuki teistes reformatoorsetes kirikutes. Nii kasutatakse Böömi vendade evangeelses kirikus väljendit „Issanda söömaaeg“. Slovaki ja ungari keeleruumis on tarvitusel sõna „Issanda õhtusöömaaeg“ ning valdeslaste juures ka „püha söömaaeg“. Sileesia Augsburgi Usutunnistuse Evangeelne Kirik kõneleb armulauast üksnes üheskoos pihiga, kasutades väljendit „piht ja püha õhtusöömaaeg“.

Nõupidamise tulemus võttis vastu eksekutiivkomitee⁴ 2. veebruaril 1991 ning see saadeti Leuenbergi konkordias osalevatele kirikutele palvega anda sellele ametlik tagasiside. Saabunud seisukohtade põhjal töödeldi Lõuna-Euroopa regionaalrühma nõupidamise tulemust, eksekutiivkomitee fikseeris teksti 29. oktoobril 1993 ning esitas selle Leuenbergi kirikuosaduse täiskogule, kes otsustas teksti käesolevas kujus vastu võtta.

Õpetuskõnelused on nõnda viinud armulaua teoloogilise mõistmise ja kirikliku praktika osas järgmise ühise seisukohani.

Esimene osa: Armulauaõpetusest

I. Armulaua seadmine ja alus

1. Meie kirikud pühitsevad armulauda Jeesuse Kristuse käsu ja töötuse peale. Armulaual tegutseb Jeesus Kristus, kutsudes oma laua juurde ja kinkides iseennast. Reformatoorsete kirikute arusaama kohaselt on armulaud Jeesuse Kristuse „seadmine“ [*Stiftung*].

Traditsiooniline arusaam lähtub sellest, et armulaua seadmine toimus Jeesuse Kristuse poolt „ööl, mil tema ära anti“. Lähtudes Uue Testamendi seadmislugude erinevusest (1Kor 11:23–26; Mt 26:26–29; Mk 14:22–25; Lk 22:19–20), on uuem teaduslik uurimine tõstatanud kaugeleulatuvaid küsimusi (nt küsimused seadmissõnade täpsest kujust, seadmise ajast, seosest paasasöömaajaga).

⁴ Nõnda nimetati toona Leuenbergi kirikuosaduse täiskogudevahelist juhtorganit. Praegu kannab see nime Evangeelsete Kirikute Osaduse nõukogu. – *Tlk*.

Milliste tulemusteni ajalooline uurimine neist igäihe puhul ka jõuda võib, on ometi armulaud ajalooliselt vaieldamatult rajanev Jeesuse kuulutusel ja elupraktikal ning tema teel ristile.

Seadmise ajalooliseks keskmeks on Jeesuse viimane söömaaeg oma jüngritega. Kuid armulaua päästeloolise rajamise ja tõlgendamise pingekaar haarab endasse Jumala päästva toimimise Iisraeliga (paasasöömaaeg), Jeesuse lauaosaduse patustega, ülestõusnu kohalolu kogemuse jüngrite ja tema tänase koguduse juures ning söömaajaosaduse eshatoloogilises täiuses.

2. Lähtudes seadmise sellisest mõistmisest, on armulauapühitsemisel kolmekordne alus:

Jeesuse Kristuse tulemine [*Zuwendung*], tema teiste teenimine kuni surmani ja ülestõusnud Issanda kohalolu kogemus.

Jumala Isa ajalugu inimestega, milles Jumal vabastab patust inimest hädast ja süüst, kohtub temaga oma andestuses ja armastuses, kingib osadust ja avab Sõnast lähtuva tuleviku.

Püha Vaimu kohalolu, milles Püha Vaim kingib meile usku, juhivad meid osadusse Jeesuse Kristusega ja üksteisega ning vabastab ja võimestab tunnistama ja teenima maailmas Jeesuse Kristuse järgijatena.

II. Armulaua tähendus

A. Armulaua töötusest ja annist

Kirik elab töötuse all ja veendumuses, et Sõnas ja sakramendis tegutseb Püha Vaimu kaudu Jeesus Kristus olevikuliselt Issandana. Seetõttu palub kirik üha uuesti Kristuse kohalolu pärast. Jeesus Kristus avab oma söömaajas piireületava osaduse ning kinnitab meid teelolijatena Jumala riigi ootuses.

1. Armulaua tähendus ei ole väljendatav *ühe* mõistega. Tähendusrikkusest on meile eriti olulised [järgmised tahud]:

- a) Armulauas kingib Jeesus Kristus end ise meile oma ihus ja veres leiva ja veini kaudu. Ta kohtub meiega pattude andeksandmise ja lepituse kinnituses [*Zuspruch*]⁵. Ta tahab olla meiega osaduses. Nõnda võtame me usus vastu teda ennast kristoloogiline tahk).
- b) Kuulutuse ja kiitusülistuse kaudu leiab armulauas aset Jeesuse elus, surmas ja ülestõusmises toimunud Jumala lepitustegevuse meenutamine ja osaksandmine [*Zueignung*]. Süües leiba ja juues veini saame osalisteks Jeesuse Kristuse ühekordsest ohvrast, meie kõigi eest ära antud ihust ja verest. Nõnda antakse meile osa lepitussündmusest (soterioloogiline tahk).
- c) Lootuses loodu lõplikule uuenemisele pühitseme me armulauas Jumala tulevase riigi saabumist [*Anbruch*]. Nii on armulaud uue lepingu sündmus ja prohvetlik märk Jumala universaalsest päästetahtest ja tulevasest valitsusest, kus Jumal on kõik kõiges. Nii saab armulaud rõõmupeoks keset kurbust, andestuse peoks keset kõike süüid, osaduse peoks keset kõigi lahknemisi

⁵ Vt allmärkus 3. – *Tlk*.

(eshatoloogiline tahk).
 d) Kirik kui osadus saab armulauas nähtavaks. Ühtlasi on iga armulauapühitsemine märk ja meenus asjaolust ning selle proovilepanek, et vastuvõetud and asetab kõigi usklite osadusse ja solidaarsusse maailmaga, millega ühenduses kehtib Jumala lunastustahe (eklesioloogiline tahk).

2. Armulaua ei kingita meile midagi muud kui suulises kuulutus: meile kingitakse kogu evangeelium. Kuid me võtame seda vastu teisel viisil: Jeesuses Kristuses toimunud lepitussündmust kinnitatakse ja antakse Püha Vaimu väes osaks igale inimesele isiklikult. Pääste kinnitamine ja andmine toimub jagamise ja vastuvõtmise esmastes vormides ja toimingutes, söömise ja joomisena. Leiva ja veini jagamisest ning osadusest Issanda laua ümber saavad märgid ühtsusest Kristuse ja üksteisega.

Armulaua pühitsemises kuuluvad kokku sõna ja usk, kuulutus ja toiming. Vajalik on sõna, mis selgelt tähistab sündmust, kinnitab tootust, äratab usku, hoiab vabadust ja võimaldab õigeksmõistmist. Ühtlasi on vajalikud nähtavate märkidena and, toiming, sündmus osaduses. Sakramentide jagamine on kõige lähedasemalt seotud sõnakuulutusega.

3. Avaliku sõnakuulutamise ja armulaua erilise iseloomu kui kiriku nähtava ühtsuse märgi tõttu on armulauapühitsemise korra kohane juhatamine seotud kirikupoolse selge volitamisega (vrd Augsburgi Usutunnistus, art 14).

B. Armulaua vastuvõtmisest

1. Armulaua vana – ka protestantlikes kirikutes tarvitatud – tähistus „euharistia“ (tänuütlemine) osutab sellele, et vastusena annile, mida me vastu võtame, kuulub armulaua juurde tänu ja kiitus Kolmainu Jumalale. Sellest kiitusest ja tänust kasvab uus elu ja hoiak [*Verhalten*], millesse Jeesus Kristus on meid vabastanud.

2. Armulauas kinnitab⁶ Jeesus Kristus meile pattude andeksandmist. Nõnda vabastab ja kohustab ta meid armulauas elama tema andestuse väest lähtuvalt, andma üksteisele andeks ja laskma teistel saada osa andestatud süü rõõmust.

3. Armulauas teenib meid Issand ja annab meile meie teel jõudu. Kuna ta lohutab meid meie hirmudes ja kahtlustes, annab meile uut julgust ja uut jõudu, siis saame ja peame me – läkitatuna maailma teenima (*diakonia*) – teisi toetama, trööstima, julgustama, neid aitama ja nende eest välja astuma.

4. Armulaua võtab õige vastu mitteõigeid, vaba mittevabasid, kõrge madalaid. Nõnda peame ka meie kõigile, kel on meid vaja, andma osa kõigest, mida oleme vastu võtnud.

5. Armulauas kinnitab Jeesus Kristus meile lepitust ja osadust. Sellega seab ta meile ülesande taotleda lakkamatult kohaseid elusuhteid sotsiaalses, poliitilises ja majanduslikus vallas. Kristuse

⁶ Vt allmärkus 3. – *Tlk*.

osaduses on kõik päritolu, rassi, soo, klasside ja rahvuste lõhestavad erinevused ületatud. Seetõttu ei saa me leppida ei erinevate ebaõigluste suhetega meie ühiskonnas ja maailmas ega ka mitmesuguste lõhestatustega.

6. Armulaua laud on ühe ja ainsa Issanda laud ning armulaud on ühe, püha, katoelse ja apostliku kiriku tunnusmärk. Seetõttu on armulauaosadusest keeldumine valus meenutus kristlike kirikute lõhestatusest ning ühtlasi ülesanne see lõhestatus ületada. Euharistiline külalislahkus on üheks esimeseks sammuks selles suunas.

C. Armulauale kutsumisest

Armulauas vabastab meid Jeesus Kristus uuele elule. Ta on usu alus, kuna kohtudes temaga võime me saada usalduse, vabaduse ja üha uue alguse inimesteks. Ta on armastuse alus, kuna Jumala armastuse tõotus [*Zusage*] laseb igäihel omal viisil muutuda armastusväärseks ja nii armastusvõimeliseks. Ta on aluseks lootusele, mis meid katsumustes ja kannatustes kannab, mis kannatlikkuses ei hülga kedagi ning mis pühas rahutuses ei rahuldu ühegi ebaõiglusega. Seetõttu kutsub Kristus armulauas üha uuesti kogu kogudust osadusse endaga ja üksteisega.

1. Vastavalt meie kirikute korrale on ristimine armulaual osalemise eelduseks. See põhimõte tuleneb enamike meie kirikute traditsioonist ning selles kätketud arusaamisest ristimise, armulaua ja koguduse suhtest. Ehkki Uus Testament ei tõsta ristimise ja armulaua suhet teemaks otsesõnu, on ometigi selge, et kui igatsus saada ristitud on esimene vastus sellele, et jutlustatakse evangeeliumi Jeesusest Kristusest (Ap 2:4; 8:36), siis armulaua pühitsemine toimub ristimise kaudu rajatud koguduses (Ap 2:42). Kui ristimise kaudu toimub liitmine „Kristuse ihusse“ (1Kr 12:13), toimub kutsumine uude ellu, mis on osasaamine Jeesuse Kristuse surmast ja ülestõusmisest (Rm 6:3j), siis armulauas leiab kogudus ikka ja jälle uuesti tuge osadusele oma Issandaga ning seda hoitakse ja säilitatakse usus (1Kr 10:14jj). Seetõttu ongi armulaud erinevalt ristimisest mõeldud kordamiseks (1Kr 11:26).

2. Nii linnastumise kui sekulariseerumise tõttu, aga ka seetõttu, et armulauale tulekust etteteatamise praktika on enamalt jaolt lakanud, tõstatuvad tänapäeval kaks probleemi. Esiteks, enam ei ole võimalik omada ülevaadet, kes armulaual osalejatest on ristitud. Selleks puhuks leiduvad järgmised võimalused: etteteatamise praktika taas sisseviimine või armulauale kutsudes viitamine ristimisele ja kiriku liikmelisusele kui eeldusele – seega toimub armulauale minek inimese enda vastutusel. See teine võimalus paistab kohasem.

3. Teiseks, inimestel, kes otsivad teed kirikusse, võib tekkida soov olla lubatud osaleda armulaual ka eelneva ristimiseta. Sellisel juhul lähtume me põhimõtteliselt sellest, et ristimise kaudu toimuv vastuvõtmine Jeesuse Kristuse kogudusse on see, mis avab ligipääsu [*Zugang*] Issanda lauale. Siiski ei peaks seda soovi lihtsalt tagasi lükkama. Eriliste juhtumite ja olukordade puhul tuleb langetada pastoraalselt vastutustundlik otsus. Seejuures jääb Uue Testamendi ilmselgeks tunnistuseks, et Jeesuse kutse [*Einladung*] kõikidele on kutse [*Ruf*], mis kohustab tema järgimisele ja konkreetsele tunnistamisele. Seetõttu kuuluvad ristimine ja armulaud kõige tihedamalt kokku.

4. Reformatsiooni algusaegadel oli ligipääs armulauale seotud sakramendi mõistmisega ([katekismuse] põhiosade äraõppimisega). Konfirmatsiooni sisseviimise järel seoti armulauale pääsemine, esimene armulauapühitsemine leeriõpetuse lõpuga (läbikatsumise ja leeripühaga). Võrreldes selle osaliselt ka veel tänapäeval meie kirikutes levinud praktikaga, on toimunud muutused: esimest armulauda pühitsetakse mitte vähestes kogudustes juba leeriõpetuse vältel; armulauapühitsemise sagedus ja ka perejumalateenistused koos armulaua pühitsemisega tõstavad üles küsimuse kaasa toodud laste osalemise kohta. Mitmetes kirikutes on viidud sisse laste osalemine armulaual.

5. Üha sagedamini esitatakse meie kirikutes kutse armulaual osalemiseks ka selliste kirikute liikmetele, millega ei ole armulauaosadust; seda eelkõige seoses erinevatest konfessioonidest abielupaaride ja perekondade hingehoiuga. Meie kirikud mõistavad seda kutset ühe sammuna lõhestatuse ületamise suunas.

6. Kes astub kiriku osadusest välja, välistab sellega enda jaoks armulaual osalemise. Uuesti liitudes pöörduvad väljaastunud tagasi nende osadusse, kes on Issanda laua osalised.

Teine osa: Praktika küsimused

I. Põhiküsimused

1. Eksegeetilised arusaamad, oikumeenilised kõnelused ja kohtumised ning arusaamine inimese kogemuse terviklikkusest on viinud erinevates kirikutes armulaua osadusliku ja rõõmsa iseloomu ning selle mitmesuguste dimensioonide uue märkamiseni. Sellega on kaasnenud ka muutunud armulauapraktika, mis avaldub armulauaseadmise sagenemises ning armulaual osalejate kasvus.

Värsket arusaamist armulauast ja avatud kutset armulauale tuleb tervitada. Siin on armulauamõistmises olulised tahud tagasi võidetud.

2. Armulaud on meie kirikutes alati ja igas kujus seotud süü andeksandmisega. Seda on võimalik näidata ka meie kirikute põhiliste katekismuste najal. Side süü andeksandmisega oli reformatsioonist saadik kirikutele armulaua olemuse läbivaks tunnusmärgiks. Kuid üha enam kasvas sellest välja kujutlus, et piht, meeleparandus ja andestuse vastuvõtmine on armulaual osalemise eeltingimused. Enne pühapäeval pühitsetavat armulauapüha hakati pidama ettevalmistavat jumalateenistust (seda võidi nimetada ka teisiti); sellel osalemine oli kohustuslik. Nii omandas rõõmupidu ühtlasi range ja sünye joone, mis hakkas üha enam domineerima. See muutis osadele inimestele armulauale tuleku ka raskemaks.

Teiselt poolt toob aga praeguse aja muutunud praktika endaga kaasa ka küsimusi. Kas ei lähe kaduma – või vähemalt ei kaota tähtsust – tahud, mis olid reformatoorses armulauavagaduses alati keske tähendusega (põhjalik ettevalmistumine, väärilisuse läbikatsumine, armulauale mineku tõsidus)? Selgelt on tunda, et pihi, pattude andeksandmise ja armulaua seos on lõdvenenud ning piht eraldiseisvas kujus on tõrjutud tahaplaanile. See kurvastab osasid koguduseliikmeid. Meie

kirikud peaksid tagama selle, et armulauapühitsemisel võiksid koguduseliikmed sobival viisil tunnustada isiklikult oma süüd ja et neile kinnitataks⁷ andeksandmist. Samas ei tohi vaateväljast aga kaduda ka pihi ja meelearanduse iseseisvad kujud.

Lahus erapihist (individuaalpihist), mis ei pea olema seotud liturgilise korraga, võib palvapäevadel, nädalalõpupalvustel ja palvetundidel, aga erilisel ajendil ka pühapäevaste jumalateenistuste raames lisada osi, mis toetavad rõhuasetust pihile ja meelearandusele.

3. Sõnakuulutus ja armulaud kuuluvad kokku kui kaks evangeeliumi edastamise viisi ning neid ei tohi üksteisele vastandada. Selles tähenduses me toetame praktika taaselustamist, mis pühapäevastel jumalateenistustel seob üksteisega jutluse ja armulaua. Tähtis on seejuures, et jutluse olulist positsiooni hoitakse ja rõhutatakse ning et armulaud säilitab oma iseloomu pakkumisenä⁸.

4. Tänapäeval pühitsetakse armulauda sageli täpsemalt piiritletud osaduses – [koguduse] rühmades või koguduse ülesehitusele suunatud projektide raames. Olles mõistev selliste armulauapühitsemiste suhtes, on tähtis osutada sellele, et õige armulauapraktika peab silmas rühma ja koguduse seost. Armulaud on kiriku toiming ning armulauapühitsemises peab saama nähtavaks kiriku kõigi liikmete seotus. Koguduse igal liikmel ja igal rühmal on vastutus kogu koguduse ees, nii nagu kogudusel omakorda on oikumeeniline vastutus.

5. Kuna armulaud on Jumala rahva ühine pidusöömaaeg, peavad olema kaasatud need, kes haiguse või nõrkuse tõttu ei saa koguduse jumalateenistusele tulla. Kodu- ja haiglaarmulaudade pühitsemisega kinnitatakse [*vergewissern*] vanadele ja haigetele inimestele osadust Kristusega ja kuulumist tema kogudusse.

6. Arvestamine alkoholist ohustatute, aga ka näiteks [armulaua] osalevate lastega on viinud sageli selleni, et armulaua pühitsemisel jagatakse veini asemel kõigile osalejatele kääritamata viinamarjadest mahla. Siiski on sel praktilisel oma piirid, kui pidada silmas märgi ja seadmissõna vastavust

7. Uuesti tuleb mõelda armulaua ja kirikukari⁹ seose üle. Põhimõtteliselt kuuluvad armulaud ja kirikukari reformaatorite arusaama kohaselt kokku. Vajalik on aga selgitada, milliste kriteeriumite järgi on tänapäeval selline kirikukari teoloogiliselt asjakohane ja praktiliselt teostatav. Lisaks tuleb selgitada, kuidas argumenteerida kirikukari poolt, kui lähtuda arusaamisest, et armulaua pakutakse pattude andeksandmist ja et Kristus annab andeks kõigile, kes temalt seda paluvad.

⁷ Sks *Zusprechen*. Võib tõlkida ka „kuulutatakse“. Vt märkus 3. – *Tlk*.

⁸ Sks *Angebot*. Eelnevas öeldi, et armulaud on evangeeliumi edastamise viis. Eestikeelne termin „armulaud“ tõstab esile just seda, et toimub millegi pakkumine ehk jagamine. Armulaua toimub evangeeliumi jagamine ja vastuvõtmine. – *Tlk*.

⁹ Sks *Kirchenzucht*. Traditsiooniline eestikeelne vaste on „kirikukari“. Võib tõlkida ka „kiriklik distsipliin“ või „kiriklik kord“. Need on abinõud, mis aitavad hoida ja tagada kirikus korda. – *Tlk*.

II. Liturgia põhielemendid

1. Armulauaaliturgia kujundamine peab vastama armulaua seadmisele (Augsburgi usutunnistuse artiklid 10, 13 ja 24). Sellest tulenevad evangeelse armulauapühitsemise jaoks järgmised põhiosad:

- seadmissõnad (piibellikkus sõnastuses);
- jagamisvormel;
- leiva ja veini ulatamine;
- palve (meieisapalve, kui seda ei ole jumalateenistuses teises kohas juba palutud);
- tänuütlemine ja
- kiituselaul.

Armulauaga on lahutamatu seotud Jeesuse Kristuse pääste ja pattude andeksandmise kuulutamine.

Lähtudes neist põhilistest osadest avaneb ruum kujundamise mõttekateks variatsioonideks. See peaks aga arvestama järgmiste põhimõtetega: armulauapühitsemisel peavad seadmisele vastavad põhiosad olema uuesti äratuntavad; kogudust ei tohi liiga paljude ja üllatavate uuendustega üleliigselt koormata; Kujundamisvabadusega peab olema vastavuses kujundamisvõimekus; vastutustundlik kujundamine, mis tugineb põhielementidele, on vajalik ka oikumeeniliselt; armulaua taaselustamine pühapäevastel jumalateenistustel nõuab uuesti mõtlemist jumalateenistuse kui terviku kujundamise üle.

2. Palve Püha Vaimu pärast ühenduses armulauale kogunenute ja terve kirikuga on reformatoorsele armulauamõistmisele igati kohane. Selles väljendub, et Issanda kohalolu „Püha Vaimu kaudu“ (LK [Leuenbergi konkordia art] 13) toimub meie jaoks üksnes tema armust ja et Issandat vastu võttev usk on tema Vaimu kaudu esile kutsutud (epiklees).

3. Kaasates armulauaaliturgiasse euharistilise palve (anamneesi), tuleb arvestada selle algse tähendusega. Euharistiline palve omandab oma liturgilise tähenduse vahetu sideme kaudu seadmissõnadega (1Kr 11:24). Euharistiline palve on päästeloo palvetav jutustamine, mis teeb selgeks, et seadmissõnad on iseloomult töotus.¹⁰ Sellega, et seadmissõnad seatakse tänu ja kiituselaulu konteksti, kaitstakse neid väärnimõistmise eest, nagu oleks tegu üksnes ajaloolise tsitaadiga.

4. Armulauaaliturgia hädavajalikele põhiosadele lisanduvate sümbolsete toimingute õigustatus on seotud nende taotlusega kujundada jumalateenistust jõulisemalt terviklikult läbielatavaks. Näiteks on rahutervitus märk rahust Jumalaga ja rahust üksteise vahel ning märk osadusest, mida me armulaual kogeme. Selliseid toiminguid ajendab ka oikumeeniline kohtumine ning seal nähtavaks saav rikkus ja mitmekesisus. Selliste sümbolsete toimingute lisamise piir asub aga seal, kus armulaua lihtne põhitähendus on kaotanud oma hääle ja kuju.

¹⁰ Sks *Zuspruch* tähendab 'kinnitus', 'töotus'. Vt [dokumendi esimese osa allmärkust 3.](#) – *Tlk.*

III. Kujundusvormid – koguduse osalus

1. Armulaual osalemise kutse peab olema hoolikalt seotud olukorra ja traditsiooniga. [Armulaua] kujundamine peaks vastama sellele, et armulauda iseloomustab osadus ja rõõm.
2. Kõik armulauaga seotud küsimused puudutavad inimeste vagadus. Kõiki muudatusi tuleks seetõttu koguduses läbi arutada ja seletada. Selleks on abiks ka õpetusjutlus armulaua üle. Uusi vorme peaks viima sisse üksnes koguduseliikmete või nende esindajate nõusolekul. Ühtlasi tuleks teha muutused arusaadavaks üksnes aeg-ajalt osalejatele ja külalistele teistest kogudustest.
3. Jagamise vormide osas (liikuv jagamine, ringis põlvitamine või seismine, laua ümber istumine, jagamine pinkides) peaks kujundamine vastama ruumi eripäradele ja armulauakoguduse suurusele; iseäranis tuleb pidada silmas, et armulaud on loomult and, osadus ühe laua ümber ja vastuvõtmine. Ligistumine võib selgelt väljendada vastuvõtmist ja tunnistamist.
4. Leiva ja veini jagamisel tuleb kaasata vanemaid, kaastöölisi ja teisi koguduseliikmeid. See näitlikustab, et armulauda pühitseb kogudus [*Feier der Gemeinde*]. Abilistele tuleb anda teenimiseks juhatus. Armulauapühitsemise juhtimise ülesanne on kirikute poolt selleks volitatutel, selleks ordineeritudel.
5. [Ühise] osaduskarika jätkuv kasutamine leiva ja veini jagamisel armulaual nõuab praegustes tingimustes hoolikaid hügieeniabinõusid. Need ei tohiks aga varjutada seda, et armulauapühitsemine on loomult vendade ja õdede terviklik osadus. Kasutades individuaalseid karikaid koos valamiskarikaga (ja võib-olla karikasse kastmisega), tuleb mõelda sellele, et seadmissõnade täpset sõnastust ning osaduskarikat kui tugeva sisuga sümbolit võetakse tõsiselt.
6. Ehkki evangeelse arusaama kohaselt ei toimu elementidega muutust, nõuab ometi austust loomisandide leiva ja veini eriline kasutamine armulaual, aga ka oikumeenilised kaalutlused nõuavad järele jäänud elementide kohast kohtlemist.
7. Ühised söömaajad koguduses (nt agape) peavad olema kujundatud nii, et erinevad selgesti Issanda söömaajast.

Lõppmärkus

Pikki sajandeid oli armulaud – ühtlasi – märk kirikute ja konfessioonide lahutatusest. Leuenbergi konkordias osalevates kirikutes tunneme ja kogeme me rõõmuga, kuidas osadus armulauas toob meid kokku ning hoiab meid koos kõigis erinevates väljakutsetes, olukordades ja rõhuasetustes, mis on seotud armulauamõistmisega.

„Reformatoorne oikumeenia mudel“, mis Leuenbergi konkordias sisaldub ja lähtub üksmeelest keskses ning on avatud paljukujulisusele lepitatud erinevuses, on end meie õpetuskõnelustes ja ühises praktikas tõestanud. See on teostatud oikumeenia mudel, mis võimaldab uusi kohtumisi

ning ühist tunnistamist ja teenimist (LK 37). Kogemusest ja omandatud arusaamisest julgustatult mõistame me käesolevat nõupidamise tulemust kutsena edasiseks kõneluseks ja oikumeeniliseks kohtumiseks. Tunnetatud ja elatud osadus Sõna all – osadus armulauapühitsemises – on meie jaoks lootuse märk ja ühtlasi ülesanne otsida oikumeenias dialoogi ja ühisosa. Oleme saanud selle kaudu jõudu, et kutsuda sekulaarses maailmas usule, kiriku osadusse, armulauale kui andeksandmise kinnitamisele ja rõõmupeole.

„Õnnistuse karikas, mida me õnnistame, – eks se ole Kristuse vere osadus? Leib, mida me murrame, – eks see ole Kristuse ihu osadus? Et leib on *üks*, siis ka meie, paljud, oleme üks ihu, sest me kõik saame osa sellest *ühest* leivast.“ (1Kor 10:16, 17)

ja

„Sest iga kord, kui te seda leiba sööte ja karikast joote, kuulutate teie Issanda surma, kuni tema tuleb.“ (1Kor 11:26)

Lõuna-Euroopa regionaalrühma liikmed ajavahemikus 1988–1990

Maapiiskop d. dr Johannes Hanselmann D D, Evangeelne Luterlik Kirik Baieris
 Õp dr Hans-Rudolf Bek, Evangeelne Maakirik Badenis
 Piiskop dr Andrej Beredi, Augsburgi Usutunnistuse Slovakia Evangeelne Kirik Jugoslaavias
 Dotsent Michail Biharty, Slovakia Reformeeritud Kristlik Kirik
 Dekaan Hans-Heinrich Bornkamm, Evangeelne Maakirik Badenis
 Õp Gino Conte, Valdeslaste Evangeelne Kirik
 Ülemkirikunõunik ülikooliprofessor dr Johannes Dantine, Augsburgi Usutunnistuse Evangeelne Kirik Austrias
 Professor emeritus d. dr Hans Helmus Eßler, Münsteri Ülikool, Reformeeritud teoloogia õppetool
 Professor dr Pavel Philipi, Böömi Vendade Evangeelne Kirik
 Professor dr Alasdair Heron, Erlangeni Ülikool – Reformeeritud teoloogia õppetool
 Piiskop Imre Hódosy, Reformeeritud Kirik Jugoslaavias
 Õp Michal Hromanik, Slovakia Reformeeritud Kristlik Kirik
 Ülemkirikunõunik dr Wilhelm Hüffmeier, Leuenbergi õpetuskõneluste sekretär
 Professor dr Kalman Huszti, Reformeeritud Kirik Ungaris
 Ülemkirikunõunik dr Harmut Jetter, Evangeelne Kirik Württembergis
 Õp Ludvik Josar, Evangeelne Luterlik Kirik Sloveenias
 Piiskop dr Vladislav Kiedron, Sileesia Augsburgi Usutunnistuse Evangeelne Kirik Tšehhi Vabariigis
 Õp Dieter Kuller, Evangeelne Luterlik Kirik Baieris
 Professor dr dr Wenzel Lohff, Evangeelne Luterlik Kirik Baieris

Generaalpiiskop ja professor d. dr Ján Michalko, Augsburgi Usutunnistuse Slovakkia
 Evangeelne Kirik Slovaki Vabariigis
 Õp Gottfried Müller, Pfalzi Evangeelne Kirik
 Professor dr Wilhelm Neuser, Münsteri Ülikool – kirikulugu ja konfessioonilugu
 Õp Klaus Schacht, Augsburgi Usutunnistuse Evangeelne Kirik Austrias
 Õp dr Gerhard Schullerus, Augsburgi Usutunnistuse Evangeelne Kirik Rumeenias
 Professor dr Manfred Seitz, Erlangeni Ülikool – pastoraalteoloogia
 Professor dr Janos Selmeczi, Luterlik Kirik Ungaris
 Ülemkirikunõunik em. dr Gerhard Strauß, Evangeelne Luterlik Kirik Baieris
 Professor dr Joachim Track, Augustana Kõrgkool Neuendettelsaus, Evangeelne Luterlik Kirik
 Baieris
 Õp dr Jan Vencovsky, Böömi Vendade Evangeelne Kirik Tšehhi Vabariigis
 Õp dr Georg Vischer, Šveitsi Evangeelne Kirikute Liit
 Eesistuja Hartmuth Wenzel, Evangeelse Reformeeritud Kiriku Sinod Baieris
 Õp Martin Wyerstall, Evangeelne Kirik Reinimaal
 Professor dr Eberhard Winkler, Evangeelsete Kirikute Liit Saksa Demokraatlikus Liitvabariigis

Dokumendi on saksakeelsest originaalist tõlkinud Thomas-Andreas Pöder. Tõlge ilmub EKOE nõukogu loal ja koostöös EELK konsistooriumi välissuhete komisjoniga.

Dokument on eesti keeles algselt ilmunud ajakirjas Kirik & Teoloogia nr 313-314/ 8.-15.12.2017.

Evangeelsete Kirikute Osadus Euroopas (EKOE, vt www.leuenberg.eu) on Euroopa tähtsaim evangeelsete kirikute osaduskond, kuhu kuulub 94 kirikut ligikaudu 50 miljoni liikmega. Eesti Evangeelne Luterlik Kirik on 1973. aastal alguse saanud kirikuosaduse liige alates 1975. aastast. Ühinenud Metodisti Kiriku Põhjala ja Balti piiskopi piirkonna kirikuna on kirikuosaduse liige alates 1997. aastast ka Eesti Metodisti Kirik.